

УДК 069+351.853.(477.61/.62)»1920/1930»

М.О. ПРИНЬ

**Питання музейної справи
та пам'яткоохоронної роботи на сторінках
місцевих часописів на Луганщині та Донеччині
в 1920-х – на початку 1930 років**

У статті проаналізовані періодичні видання «Просвещение Донбасса», «Радянська школа», «Известия Лисичанского музея» та «Праці Наукового Товариства на Донеччині» як джерело з висвітлення історії музейної справи та пам'яткоохоронної роботи на території Луганщині та Донеччині в 1920-х – 1930 рр.

Ключові слова: Журнал «Просвещение Донбасса», «Радянська школа», «Известия Лисичанского музея», «Праці Наукового Товариства на Донеччині», конференції, освіта, музей, пам'яткоохоронна діяльність, археологічна пам'ятка.

Місцеві часописи є важливим джерелом інформації, які дозволяють повною мірою доповнити історичну картину становлення й особливості розвитку музейної мережі та висвітлити пам'яткоохоронну діяльність місцевих музеїв тощо.

До аналізу періодичних видань у сучасній історіографії пам'яткознавства зверталися Г.Я. Рудий, В.О. Константинов, а також автор даної статті. Крім того, питання освіти, які висвітлювалися на шпальтах часопису «Радянська школа», розглядала у своїх роботах О.В. Адаменко.

Мета даної статті полягає у тому, щоби проаналізувати місцеві періодичні видання Луганщини та Донеччини та виявити ступінь повноти інформації щодо висвітлення ними процесу становлення та розвитку музейної мережі регіону і проведення пам'яткоохоронних заходів у 1920-х – першій половині 1930-х років на теренах східних округ УСРР.

Засновниками періодичних видань досліджуваного регіону ставали музеї, партійні органи й органи виконавчої влади, вищі навчальні заклади та громадські організації (профспілки). Природно, що першими нагальну потребу у популяризації своєї роботи та інформуванні громадськості відчули науковці-музейники. Піонером з організації свого друкованого органу на східних теренах Луганщини став Лисичанський музей місцевого краю. «Известия Лисичанского музея» було засновано в 1920 р. відомими вченими-ботаніками за сприяння місцевого відділу народної освіти. Періодичність видання чітко визначена не була через скрутний матеріальний стан музею, й виходило воно за наявності коштів і технічної можливості. Впродовж першого року існування часопису з 1920 р. до 1921 р. вийшло друком 4 випуски.

До складу редакційної колегії видання входили харківські науковці: Є.М. Лавренко – співробітник Харківського ботанічного саду (в майбутньому –

інспектор з охорони пам'яток природи НКО УСРР та академік АН СРСР), М.В. Клоков – аспірант Харківського інституту народної освіти, геолог М.О. Ремізов, відомий ботанік К.О. Угринський, проф. О.С. Федоровський – директор Харківського археологічного музею. Редактором видання був визначений К.О. Угринський.

У часопису публікувалися статті з досліджень флори, геології, археології та історії місцевого краю, друкувалася хроніка наукового та музейного життя країни. Анонсувалися статті із загальних питань природознавства, музейної справи тощо.

Перший випуск видання був підготовлений співробітниками музею та переданий до Попаснянської типографії. Цей випуск спіткала невдача, він був знищений вогнем при пожежі. Колектив музею розпочав роботу над другим випуском, який був надрукований вже у Лисичанській типографії в 1921 р. Перший випуск «Известий Лисичанского музея» містив статтю К.О. Угринського «Музеи местной природы и научная работа любителей» [1]. Ця публікація була покликана ознайомити читача з видами музеїв, їх завданнями взагалі та з роботою Лисичанського музею зокрема. В своїй роботі автор обґрунтовує значення й необхідність краєзнавчої роботи.

Другий та третій випуски видання вийшли також у 1921 р. Основний матеріал випуску був присвячений висвітленню результатів досліджень з ботаніки. З другого випуску в часопису з'являється рубрика «Хроніка», яка інформувала читача про відкриття музеїв в містах Бердичеві, Житомирі, Полтаві та Москві. Зацікавлений читач отримував стислу інформацію про археологічні дослідження, результати наукових експедицій, висвітлювалися актуальні питання охорони природи тощо [2].

Четвертий випуск видання, який вийшов того ж 1921 року, повністю присвячений публікації наукової роботи проф. О.С. Федоровського «Доисторические древности в бассейне р. Донца», в якій вчений у доступній формі знайомить читача з археологією, дає коротку характеристику археологічним періодам і видам археологічних пам'яток [3].

Так, всього протягом одного року надруковано чотири випуски «Известий Лисичанского музея», які започаткували справу популяризації музеїв, музейної справи та краєзнавчої роботи на сторінках музейного видання.

З ухваленням Кодексу законів про освіту (1922) до сфери управління НКО УСРР було віднесено музейну справу та пам'яткоохоронну роботу. При місцевих органах народної освіти створюються друковані органи. Так, у 1922 р. було засновано періодичне видання «Просвещение Донбасса» як щомісячний друкований орган Донецького губернського відділу народної освіти у м. Бахмут, на той час адміністративному центрі Донецької губер-

нії. Редактором журналу було призначено Євгенія Антоновича Равич-Щербу, професора Донецького інституту народної освіти, що розміщувався у м. Луганськ [4], членами редакційної колегії стали: [Е.] Шапіро – завідувачий губернським відділом політпросвіти; [А. В.] Улановський – заступник голови губернського відділу професійної освіти. Часопис планувався як щомісячне видання, обсягом до 6–8 друк. арк.

За час існування журналу, з 1922 р. до 1924 р. включно, світ побачили 24 випуски (32 номери). Частина номерів журналу були здвоєні (8 випусків). У 1922 р. вийшло 7 випусків, перший номер журналу – у травні 1922 р. мав здвоєну нумерацію № 1–2 за квітень-травень. Журнал видавався російською мовою, тираж друкувався у Державній типо-літо-фото-цинкографії в м. Бахмут. Собівартість одного примірника становила 40 крб. зразка 1922 р.

На початковому етапі журнал мав наступний поділ і відповідну структуру: 1) «Від редакції»; 2) «Змістовна частина»; 3) «Союзне життя»; 4) «Хроніка»; 5) «Офіційний відділ»; 6) «Останні повідомлення»; 7) «Поштова скринька»; 8) «Оголошення». На початковому етапі структура журналу була несталою, протягом 1922 р. вона впорядковувалася й видозмінювалася. З 1923 р. змістовна частина більш чітко структурувалася в розділи: 1) «Статті і огляди», в якому друкувалися статті з педагогіки теоретичного та практичного характеру; 2) «Побутовий відділ» присвячувався висвітленню життя освітніх закладів і його працівників в умовах Донбасу. Додалися рубрики: «Відділ краєзнавства», яка давала можливість як науковцям, так і аматорам надрукувати свої наукові праці краєзнавчої тематики, та «Бібліографія». В рубриці «Поштова скриня» надавалися відповіді та роз'яснення з різних питань педагогічної роботи. В 1924 р. з'являються рубрики: «Відділ самоосвіти», «Освіта робітників, робітничої та батрацької молоді» і «Перепідготовка працівників освіти».

На шпальтах видання свої роботи друкували представники вітчизняної (Донецької губернії, УСРР в цілому) педагогічної науки, так й інших, насамперед із республік тодішнього СРСР: від РРФСР – М.С. Державін – ректор Петроградського державного університету, в подальшому академік АН СРСР; Г.Г. Зоргенфрей – професор того ж навчального закладу; О.М. Лебедев – засновник і редактор московського журналу «Родной язык в школе»; Білорусь представляв професор Білоруського державного університету О.М. Вознесенський. На шпальтах часопису друкував свої статті й один з реформаторів освітньої галузі в Україні, заступник Народного комісара освіти УСРР Я.П. Ряппо.

У період з 1920 р. до 1923 р. проводилися губернські, повітові конференції з представниками всіх управлінських повітових народно-освітніх, політосвітніх установ і музейних закладів Донецької губернії. Вони мали, головним чином, звітний та організаційний характер і висували на обго-

ворення першочергові завдання роботи серед населення регіону. Звітна інформація щодо таких заходів завжди подавалася на сторінках видання.

Так, наприклад, перший випуск часопису (№ 1–2) був значною мірою присвячений стану освітньої та політосвітньої роботи, яка через брак кадрів була на дуже низькому рівні. На шпальтах видання була подана розгорнута інформація щодо III-ї губернської наради з просвітницької роботи в Донбасі, яка проходила 7–9 квітня 1922 р., де поряд із темами голоду та ліквідації неписьменності доповідачі торкалися й теми організації та стану політосвітньої роботи, зокрема музейної [5].

У № 8 за листопад 1922 р. були опубліковані звітні матеріали I-го губернського з'їзду працівників освіти, який відбувся в липні 1922 р. Зокрема, у ньому міститься інформація про скрутний матеріальний стан музеїв Донецької губернії. Гостро підіймалося питання все частіших випадків продажу музеями майна для забезпечення свого поточного існування.

Четвертий номер видання за квітень 1923 р. містить розлогу звітну інформацію щодо проведення I-ї губернської наради з музейної справи, яка відбулася 21–22 квітня 1923 р. На конференції були виголошені доповіді, які охопили широкий спектр проблем з охорони пам'яток історії та природи, архівної спадщини та залучення до цього процесу широких верств населення. І.П. Коваленко зробив доповідь «Музеї краєзнавства на Донбасі», [М.М.] Андреев-Туркін в своїй доповіді про завдання та цілі архівів зосередився на необхідності налагодження архівної мережі та охорони архівної спадщини, Рузевич у своєму виступі на тему: «Охорона пам'яток природи взагалі та на території Маріупольського повіту зокрема» поставив питання про організацію заповідників. П.М. Піневич проінформував про стан охорони пам'яток старовини та мистецтва і запропонував заходи щодо покращення їх охорони, в доповіді [А.В.] Улановського про екскурсійну діяльність уваги заслугове пропозиція залучати сільське населення до охорони пам'яток історії та культури через створення при сільбудах осередків з вивчення історії місцевого краю та охорони пам'яток історії, культури і природи [6].

З № 6–7 за вересень-жовтень 1922 р. у структурі часопису «Просвещение Донбасса» з'являється нова краєзнавча рубрика, яка містила інформацію з історії, культури, етнографії, музейної справи тощо. Появу цієї рубрики ми пов'язуємо зі створенням у м. Києві Комісії краєзнавства при ВУАН та її місцевих осередків.

Ще в № 5 за серпень 1922 р. публікує статтю про Маріупольський музей краєзнавства директор цього музею І.П. Коваленко [7], а в № 8 ним-таки була подана детальна стаття щодо розроблених музеєм екскурсій в передмістя м. Маріуполь за темами: природа, історія та етнографія, виробни-

цтво, літературно-художні екскурсії [8]. Взагалі директор Маріупольського музею краєзнавства вів активну роботу щодо публікацій матеріалів стосовно музею та його роботи на шпальтах часопису. Наприклад, у № 9 видання «Просвещение Донбасса» за грудень 1922 р. в розділі «Хроніка» ним подана невелика інформація про стан і роботу музею [9].

Не стояли осторонь популяризації історії регіону та проблем музейного будівництва й представники луганської інтелігенції. Луганський археолог С.О. Локтюшев у восьмому номері за 1923 р. в краєзнавчій рубриці подав свій археологічний нарис «Доисторические культуры Юго-восточного региона Донецкого бассейна» [10].

На шпальтах двох випусків 1923 р. (№ 10–11, № 12) у своїй статті «Ще про музеї Донбасу» М. Пумляньська надає розгорнуту характеристику музеям регіону: Маріупольському музею краєзнавства, Луганському музею живописної культури з фондами Луганського культурного музею, Музею Старобільського краю та Таганрозькому музею ім. А.П. Чехова, де детально розглядає здобутки та проблемні питання їх розвитку і функціонування. М. Пумляньська в своїй розлогій статті робить висновки про цінність музеїв як осередків культури та наголошує про необхідність перетворення місцевих музеїв у соціальні [11].

У 1920-ті роки свого розвитку набуває питання організації та роботи шкільних музеїв, які мали бути практичною складовою педагогічного процесу, забезпечуючи учнів наочним приладдям і практичними заняттями із зоології, ботаніки тощо. Завдання шкільних музеїв, питання їх організації та діяльності підіймалися у статті Борисова «Як створити шкільний музей?», де він детально розглядає види шкільних музеїв, їх основні завдання, структуру [12]. [А.] Семенихін у своїй роботі «Музей местной природы при школах Донбасса» зосередився на необхідності створення музеїв місцевої природи, які би, окрім виконання практичної освітньої функції, сприяли б усвідомленню учнями необхідності охорони пам'яток природи [13].

У 1923 р. розпочалася адміністративно-територіальна реформа СРСР. Планувалася заміна старої системи «губернія-повіт-волость» на: «області (краї)-округи-райони». У червні 1925 р. Донецька губернія була ліквідована, а на її території утворено 5 округ: Артемівська, Луганська, Маріупольська, Сталінська й Старобільська. Так, у зв'язку з реформуванням адміністративно-територіальних одиниць часопис «Просвещение Донбасса» як орган губернського відділу народної освіти припиняє своє існування.

Того ж 1925 р. у адміністративному центрі Луганської округи започатковують видання нового журналу українською мовою під назвою «Радянська школа» як друкованого органу окружного партійного комітету, спілки робіт-

ників освіти (РОБОС), окружного відділу народної освіти та Донецького інституту народної освіти. Редактором видання був призначений П.І. Соловійов.

На титульному аркуші журналу зазначалося, що часопис є продовженням видання «Просвещение Донбасса», проте вважати це просто перейменуванням одного й того ж видання було б некоректно. Незважаючи на те, що завдання та інформаційне наповнення нового журналу не змінилися, видання з губерньського, яким був часопис «Просвещение Донбасса», стало окружним, повністю змінився склад його засновників.

Журнал видавався переважно українською мовою, хоча розділи змісту номерів за 1925 – початок 1926 років подавалися як українською, так і російською мовами одночасно (кожен розділ називався тією або іншою мовою), і тільки з середини 1926 р. журнал почав оформлюватися виключно українською мовою. Видання мало два титульних аркуші відповідно українською та російською мовами, статті друкувалися як російською, так і українською.

Примірники видання надсилалися до профільних педагогічних установ і редакцій педагогічних видань Харкова (видання «Шлях освіти», «Робітничка освіта», «Радянська освіта»), Києва (Український науковий інститут книгознавства, видання «Бібліотекознавство та бібліографія»), Москви (Народний університет, Інститут методів шкільної роботи, видання «Искусство в школе», «На пути к новой школе», «Народное просвещение»), Ленінграда (видання «Известия Центрального бюро краеведения», «Вопросы педагогики»), регіональних видань педагогічного спрямування міст Оренбургу, Ярославля, Ростова-на-Дону, Новосибірська, Астрахані й ін. [14].

На шпальтах часопису друкувалися представники луганської наукової та педагогічної інтелігенції – такі, як відомий український історик проф. С.Г. Грушевський, проф. Ф.А. Бельський, археолог С.О. Локтюшев, історик-краєзнавець Донбасу В.О. Фесенко, краєзнавець і меценат М.І. Стефанович, ґрунтознавець М.І. Доброхотов й ін. Продовжував регулярно розмішати свої наукові статті в новому виданні професор Ленінградського державного університету Г.Г. Зоргенфрей. Свої роботи тут друкували: Є.Г. Кагаров – відомий педагог-теоретик; О.В. Міртов – доктор філологічних наук, методист, лінгвіст; В.П. Беседіна-Невзорова – мовознавець, викладач Харківського інституту народної освіти, Я.П. Ряппо – заступник наркома освіти УСРР й ін.

Структура журналу остаточно оформилася вже в 1926 р. Розділ, який називався «Загальний відділ» містив інформацію загального та організаційного характеру. Розділи «Методи освітньої роботи» і «Освітня практика та побут» були присвячені висвітленню особливостей становлення та розвитку різних проблем радянської освітньої галузі, аналізувався й закордонний досвід освітньої роботи.

Для дослідників історії музейної та пам'яткоохоронної роботи особливу цінність становить розділ «Краєзнавча сторінка», де друкувалася різноманітна інформація з краєзнавства, музейної справи та пам'яткоохоронної роботи, зокрема звіти директора Державного соціального музею Донбасу про проведення музеєм охоронних археологічних робіт на території округи.

На шпальтах видання знайшли свої відображення й гострі проблеми суспільства, такі як ліквідація неписьменності (з 1929 р. цій проблемі в журналі був присвячений цілий розділ). Поступово з'являється розділ «Агроробота в школі», поповнюються рубрики: «Хроніка. Інформація», «Бібліографія», «Листування з читачами».

На шпальтах журналу друкувала свої статті значна кількість представників наукової інтелігенції м. Луганська. Одним із них був професор Ф.А. Бельський, який присвятив своє життя справі розвитку народної освіти та науково-педагогічної думки України, Росії, Білорусії та Узбекистану. Ініціювавши у 1925 р. створення в Луганському ІНО педагогічного музею [15], він знайомив громадськість з його роботою та досягненнями саме через видання «Радянська школа», розмістивши статтю «Педагогический музей, его организация и культурно-педагогическая деятельность» (№ 3–4 за 1926 р.) [16]. В цьому ж номері було представлено й «Положение о педагогическом Музее при Донецком Институте Народного Образования на 1925/26 год», в якому містилася інформація про мету роботи музею, його завдання, структуру, штат тощо [17]. Також Ф.А. Бельський, ставши одним зі співзасновників громадської організації при Донецькому ІНО – Наукового товариства на Донеччині [18], в № 1 журналу за 1927 р. надав короткий звіт про склад, структуру та проведені товариством заходи [19].

Не оминав своєю увагою видання й директор Державного соціального музею Донбасу, археолог С.О. Локтюшев. З 1928 р. музей почав проводити планові наукові дослідження Луганської округи. З цього ж року С.О. Локтюшев почав розміщати на сторінках журналу звітну інформацію про проведення охоронних археологічних досліджень на території Луганщини [20].

У статті «Етнографічні та пальєтологічні дослідження Луганського краєвого музею» поряд із інформацією щодо безпосереднього проведення даних досліджень він констатує, що необізнаність місцевих жителів округи призводить до руйнування багатьох пам'яток історії та культури та наголошує на гостроті питання охорони пам'яток, проведення інформаційної роботи з місцевим населенням, передусім із молоддю, школярами. С.О. Локтюшев наполягає на необхідності активного курування цієї роботи музеєм, освітлюючи результати на сторінках «Радянської школи» [21]. Також у своїх публікаціях С.О. Локтюшев звертався до історії краєзнавчого руху на Луганщині [22],

організації культурно-просвітницької діяльності в очолюваному ним музеї [23] та інші наукові праці з археологічної тематики [24].

Питаннями дослідження історії регіону опікувався й луганський громадський діяч, меценат, М.І. Стефанович. У його статті «К истории Луганского Округа» можна знайти інформацію про фондові колекції Державного соціального музею Донбасу [25].

Популяризацією справи охорони архівної спадщини опікувався видатний історик-краєзнавець Донбасу, викладач Донецького ІНО В.О. Фесенко. На сторінках журналу він розмістив цикл публікацій з історії м. Луганськ, які були написані за документами архіву Луганського ливарного заводу [26]. У своїх статтях науковець у популярній формі розповідає про документальне багатство архівів, надає методичні поради щодо питань їх комплектування, первинної обробки архівних матеріалів. У своїх публікаціях В.О. Фесенко акцентує увагу на виключній цінності архівних матеріалів, популяризує ідею охорони архівної спадщини.

У 1928–1929 роках він продовжує популяризувати архівну спадщину, друкуючи матеріали, об'єднані тематикою культурно-економічного значення Луганського ливарного заводу для південного сходу України [27] та окремих питань історії розвитку регіону [28].

Місцеві періодичні видання, зокрема «Радянська школа», використовувалися як сполучна ланка між центральними органами управління республіки з науковими установами та місцевими громадами. Так, Етнографічна комісія ВАУН через часопис звернулася до працівників освіти на місцях із проханням приділити увагу збиранню місцевого краєзнавчого матеріалу [29].

Значення часопису «Радянська школа» для суспільного життя регіону важко переоцінити. На його шпальтах освітлювалися й обговорювалися актуальні питання педагогіки, друкувалися матеріали, пов'язані з науковим життям, музейною роботою, краєзнавством. Саме через це видання здійснювався зв'язок між науково-педагогічною елітою та громадськістю регіону.

Зміна статусу губернського видання на окружне в деякій мірі звузило як аудиторію авторів матеріалів, читачів, так й інформативність самого журналу. Це особливо негативно позначилося на розділі, де висвітлювалися проблеми краєзнавства. Якщо в часописі «Просвещение Донбасса» можна було знайти інформацію про створення музейної мережі та стан пам'яткоохоронної роботи на території всієї Донецької губернії, то «Радянська школа» надавала таку інформацію тільки стосовно Луганської округи.

Ця проблема далася взнаки відразу після запровадження нового окружного видання і стала настільки гострою, що в 1928 р. на нараді представників освітніх установ Донбасу, яка проходила під час проведення захо-

дів з нагоди п'ятирічного ювілею Донецького інституту народної освіти в м. Луганську, була прийнята резолюція, в якій наголошувалося на необхідності залучати до участі в наповненні часопису наукову та педагогічну громадськість всіх округ колишньої Донецької губернії [30].

Проте втілитися в життя це рішення не встигло, бо в 1931 р. діяльність журналу, як і всіх тогочасних регіональних видань у колишньому СРСР, зупинили, що було зумовлено згортанням політики коренізації, установами ідеологічної монополії, посиленням русифікації.

Розглядаючи місцеві часописи як джерело інформації щодо становлення музейної роботи та проведення пам'ятоохоронних заходів на Луганщині та Донеччині неможливо оминати увагою видання Наукового товариства на Донеччині, «Праці Наукового Товариства на Донеччині».

Перша збірка запланованого періодичного видання побачила світ у 1928 р. На сторінках цього видання друкували свої роботи представники місцевої інтелігенції. До редакційної колегії входили вже згадувані проф. Ф.А. Бельський, проф. С.Г. Грушевський, проф. Є.А. Равич-Щерба, окружний інспектор з питань освіти Г.І. Глядківська, інженер В.С. Буравцов. Перший випуск був надрукований у м. Луганськ у типографії газети «Луганська правда» тиражем 300 прим.

Назва та зміст часопису друкувалися українською мовою, статті – як українською, так і російською мовами. Структура видання складалася з трьох розділів: 1) «Статті та розвідки», 2) «Повідомлення та реферати», 3) «Хроніка».

Тематика публікації була досить різнобічна, друкувалися статті з ботаніки й зоології, педагогіки й історії, металургії. С.О. Локтюшев у своїй роботі «Среднедонецкие курганные погребения бронзовой эпохи...» звітував перед громадськістю про результати археологічних досліджень пам'яток катакомбної культури, проведених на території м. Луганськ і Старобільської округи з 1919 р. до 1927 р. [31].

С.Г. Грушевський продовжував опікуватися питаннями значущості архівної спадщини та проблемами її збереження. В своїй роботі «Архівні фонди м. Луганського» він проливає світло на долю дореволюційних архівів, аналізує стан збереженості архівної спадщини Луганської округи та вкотре звертає увагу на необхідність її збереження [32].

Один із засновників Наукового товариства на Донеччині Ф.А. Бельський знайомить читачів з історією його створення, структурою, персональним складом, подає назви друківаних праць членів товариства [33].

На жаль, видання «Праці Наукового Товариства на Донеччині», яке планувалося як часопис, видане було тільки один раз. Це обумовилося тим, що з листопада 1929 р. починають ліквідуватися наукові товариства ВУАН [34],

а згодом тиск на наукову інтелігенцію починає набирати оберти, що приводить у т.ч. й до згорання діяльності наукових товариств в Україні взагалі.

Підсумовуючи, зазначимо, що, незважаючи на певні труднощі, пов'язані з неповною фізичною збереженістю представлених у статті видань, аналіз їх наявних випусків дає змогу зробити висновок про те, що на сторінках місцевих часописів «Просвещение Донбасса», «Радянська школа», «Известия Лисичанского музея» та «Праці Наукового Товариства на Донеччині» знайшли своє відображення актуальні питання становлення музейної справи та розвитку пам'яткоохоронної роботи на території регіону в 1920-х – на початку 1930-х років.

Розглянувши склад засновників часописів та їх територіальну підпорядкованість, можна дійти висновку, що саме Луганська округа стала центром наукового життя регіону. Справа комунікації наукової інтелігенції з громадськістю, яку було започатковано часописом «Просвещение Донбасса» в масштабах Донецької губернії, отримала продовження та подальший розвиток тільки на території Луганської округи на шпальтах часописів «Радянська школа» та «Праці Наукового Товариства на Донеччині».

Джерела та література

1. Угринский К.А. Музей местной природы и научная работа любителей / К.А. Угринский // Известия Лисичанского музея. – 1921. – Т. 1., вип. 1. – С. 1–6.
2. Известия Лисичанского музея. – 1921. – Т. 1., вип. 2. – С. 12; вип. 3. – С. 29–32.
3. Федоровский А.С. Доисторические древности в бассейне р. Донца / А.С. Федоровский // Известия Лисичанского музея. – 1921. – Т. 1., вип. 4. – С. 35–45.
4. Державний архів Луганської області (далі – ДАЛО), ф. Р-401, оп. 1, спр. 240, арк. 155.
5. III Губернское совещание по просвещению Донбасса // Просвещение Донбасса. – 1922. – № 1–2. – С. 36–62.
6. Совещание музейных работников Донбасса // Просвещение Донбасса. – 1923. – № 4. – С. 69–72.
7. Коваленко И.П. Музеи краеведения в Донбассе / И.П. Коваленко // Просвещение Донбасса. – 1922. – № 5. – С. 90–99.
8. Коваленко И.П. План экскурсий для учащихся и учащихся г. Мариуполя и уезда / И.П. Коваленко // Просвещение Донбасса. – 1922. – № 8. – С. 90–99.
9. Коваленко И.П. Мариупольский музей / И.П. Коваленко // Просвещение Донбасса. – 1922. – № 9. – С. 106–107.
10. Локтошев С.О. Доисторические культуры Юговосточного региона Донецкого бассейна / С.О. Локтошев // Просвещение Донбасса. – 1923. – № 8. – С. 61–67.
11. П[умлянская] М. Еще о музеях Донбасса / М. П-я // Просвещение Донбасса. – 1923. – № 10–11. – С. 99–102; № 12. – С. 80–83.
12. Борисов. Как устроить школьный музей? / Борисов // Просвещение Донбасса. – 1923. – № 3. – С. 96–99.
13. Семенихин А. Музей местной природы при школах Донбасса / А. Семенихин // Просвещение Донбасса. – 1924. – № 7. – С. 103–106. – № 8–9. – С. 93–99.
14. ДАЛО, Ф. 628, оп. 1, спр. 6, арк. 16–17.
15. Центральний державний архів вищих органів влади і державного управління України, ф. Р-401, оп. 166, спр. 4612, арк. 1–2.

16. Бельский Ф. Педагогический музей, его организация и культурно-педагогическая деятельность / Бельский Ф. // Радянська школа. – 1926. – № 3–4. – С. 9–15.
17. Положение о педагогическом Музее при Донецком Институте Народного Образования на 1925/26 год // Радянська школа. – 1926. – № 3–4. – С. 102–104.
18. Принь О.В. Наукове товариство на Донеччині (1926–1929 рр.): міфи та реалії ХХ століття / О.В. Принь // Праці Центру пам'яткознавства. – К., 2013. – Вип. 24. – С. 217.
19. Бельский Ф. Перші кроки діяльності «Наукового товариства на Донеччині в м. Луганську» / Бельский Ф. // Радянська школа. – 1927. – № 1. – С. 98–100.
20. Локтюшев С.А. Друга геолого-археологічна Луганського красового музею / С.А. Локтюшев // Луганщини // Радянська школа. – 1929. – № 4–5. – С. 113–114; *Він же*. Полевые научно-исследовательские работы Луганского музея / С.А. Локтюшев // Радянська школа. – 1928. – № 11 (37). – С. 92–97.
21. Локтюшев С.А. Етнографічні та палеонтологічні дослідження Луганського красового музею / С.А. Локтюшев // Радянська школа. – 1929. – № 8. – С. 89–90.
22. Локтюшев С.А. Краєвчення на Луганщині (краткий исторический очерк) / С.А. Локтюшев // Радянська школа. – 1926. – № 3–4 (43–44) январь-февраль. – С. 90–93.
23. Локтюшев С.А. Луганский краевой музей и организация культурно-просветительной работы его / С.А. Локтюшев // Радянська школа. – 1927. – № 12 (26). – С. 95–98.
24. Локтюшев С.А. Засоби добування вогню в палеометалюву добу в східній Європі (по знахідкам у басейні рр. Оки та Дінця) / С.А. Локтюшев // Радянська школа. – 1929. – № 11.–12. – С. 109–111; *Він же*. Локтюшев С. Кибикінська дionoва станція на Луганщині / С.А. Локтюшев // Радянська школа. – 1929. – № 8. – С. 84–89; *Він же*. Препрежее население бассейна р. Донца и его смена здесь по находкам материальной культуры / С.А. Локтюшев // Радянська школа. – 1927. – № 1 (15) январь. – С. 92–97.
25. Стефанович Н. К истории Луганского Округа / Н.К. Стефанович // Радянська школа. – 1925. – № 1. – С. 80–84.
26. Фесенко В.А. К истории возникновения г. Луганска (по материалам Окружного Архива) / В.А. Фесенко // Радянська школа. – 1926. – № 12. – С. 85–101; 1927. – № 3. – С. 104–120; *Він же*. К истории возникновения г. Луганска (по материалам архива окружного музея и б. литейного завода) / В.А. Фесенко // Радянська школа. – 1927. – № 2. – С. 93–97.
27. Фесенко В.А. Еще о культурно-экономическое значение старого Луганского завода / В.А. Фесенко // Радянська школа. – 1928. – № 10. – С. 74–88; *Він же*. Культурно-экономическое значение старого Луганского завода для Юго-Востока Украины / В.А. Фесенко // Радянська школа. – 1928. – № 9. – С. 74–88.
28. Фесенко В.А. Питання про судоплавність Дінця за доби Гаскойна / В.А. Фесенко // Радянська школа. – 1929. – № 11–12. – С. 107–111.
29. Звернення Етнографічної комісії Всеукраїнської академії наук // Радянська школа. – 1925. – № 2. – С. 88.
30. Грушевський С.Г. П'ятирічний ювілей Донецького інституту народної освіти / С.Г. Грушевський // Радянська школа. – 1928. – № 12. – С. 7–16.
31. Локтюшев С.А. Среднедонецкие курганные погребения бронзовой эпохи с оригинальной бытовой индустрией северо-кавказского и средиземноморского влияний / С.А. Локтюшев // Праці Наукового Товариства на Донеччині. – Луганськ, 1928. – Збірник 1. – С. 5–15.
32. Грушевський С.Г. Архівні фонди м. Луганського / С.Г. Грушевський // Праці Наукового Товариства на Донеччині. – Луганськ, 1928. – Збірник 1. – С. 87–89.
33. Бельский Ф.А. До питання про організацію Наукового Товариства на Донеччині / Ф.А. Бельский // Праці Наукового Товариства на Донеччині. – Луганськ, 1928. – Збірник 1. – С. 90–99.
34. Історія Національної Академії наук України. 1929–1933 : Документи і матеріали / упоряд. Т.В. Вересовська [та ін.]; відп. ред. П.С. Сохань [та ін.]; НАН України, Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. – К., 1998. – С. 515.

Прынц М.О. Вопросы музейного дела и работы по охране памятников культурного наследия на страницах местных журналов на Луганщине и Донечине в 1920-х – начале 1930-х гг.

В статье проанализированы периодические издания (журналы) «Просвещение Донбасса», «Радянська школа», «Известия Лисичанского музея» и научный сборник «Праці Наукового Товариства на Донечині» как источники по истории музейного дела и охране памятников культурного наследия на территории Луганщины и Донечины в 1920-х – начале 1930-х гг.

Ключевые слова: Журнал «Просвещение Донбасса», «Радянська школа», «Известия Лисичанского музея» и «Праці Наукового Товариства на Донечині», конференции, образование, музей, деятельность по охране памятников культурного наследия, памятник археологии.

Prun M.O. Questions of museum work and protection of cultural heritage in the regional journals in Luhansk and Donetsk region in the 1920s – early 1930s.

The publication analyzes the periodical «Education of Donbass» «Soviet School», «News of the Lysychansk's Museum», as a source on the history of museology and cultural heritage's protection on the territory of Luhansk and Donetsk region in the 1920s – early 1930s.

Key words: Journal «Education of Donbass», «Soviet School», «News of the Lysychansk's Museum», conferences, education, museum, protection of cultural heritage.

Надійшло до редакції: 05.10.2015 р.

УДК 069.71:342(477)

Ф.Д. РЯБЧИКОВА

**Тлумачення «предмета музейного значення»
та «музейного предмета» як культурних
цінностей в українському законодавстві:
музеологічний аналіз**

У статті проаналізовано зміст закріплених в українському законодавстві правових дефініцій термінів «предмет музейного значення» та «музейний предмет». З'ясовано, що їх визначення як «культурних цінностей» не відповідає засадам музейної науки. Обґрунтовано необхідність перегляду вказаних правових дефініцій на законодавчому рівні.

Ключові слова: правова дефініція, музеологія, музейний предмет, предмет музейного значення, культурні цінності.

Однією з важливих складових нормативно-правового регулювання музейної справи в Україні є удосконалення музейного законодавства і, зокрема зафіксованого в ньому понятійно-категоріального апарату. Чіткість та продуктивність нормативної термінології безпосередньо впливає на реалізацію норм права на практиці, а отже, на ефективність національної музейної політики. Крім того, закріплені в законодавстві терміни та поняття подекуди використовуються з навчальною та науковою метою, тому їх неналежне формулювання негативно позначається на розвитку музеологічної освіти та науки.